

wel iets mala fide geïnterpoleerd zijn, in maiorem Dei gloriam, of uit sektenstrijd, in de kerk en in de filosofie. Intusschen zullen dusdanige vervalschingen toch wel uiterst zeldzaam zijn, en niet één tienduizendste gedeelte van de geheele som der interpolaties uitmaken." 1) Aangezien nu het getal der interpolaties in een werk in geen geval groot kan zijn ten opzichte van den tekst, wat behalve andere oorzaken in den ouden tijd althans alleen reeds de stichometrie verbood, zoo blijkt het, dat men het met opzet en bedriegelijk geïnterpoleerde vrij wel gelijk niets kan rekenen.

Zoo bleek ons dan, dat de oorsprong der fouten in den regel in onbewuste afdwalingen der afschrijvers te zoeken is. Vergelijken we nu met dit resultaat de oordeelvellingen, die we niet zelden ontmoeten in de geschriften, die over philologische kritiek handelen, dan blijkt het, hoe onbezonnen over een zoo gewichtig punt zelfs door wetenschappelijke mannen geschreven wordt. Ik kies daartoe met opzet plaatsen, die handelen over de overlevering van het Nieuwe Testament, omdat de citaten van Madvig en Blass, die ik U mededeelde, een onderscheid maken tusschen de profane en de gewijde overlevering, en omdat, naar ik meen, deze overlevering, die des N. T., naar dezelfde methode moet worden behandeld, als die der klassieke oudheid, met dit onderscheid alleen, dat hier, zoo mogelijk, met nog grooter nauwkeurigheid en omzichtigheid moet worden geoordeeld.

We zien echter, dat de philologische acribie juist waar het het N. T. betreft nog al eens veronachtzaamd wordt. Zoo zegt bijv. Dr. van de Sande Bakhuyzen in zijne bekroonde verhandeling over de conjecturaal-kritiek toegepast op den tekst van de Schriften des Nieuwen Testaments, waar hij spreekt over de fouten in de handschriften reeds in de 3de eeuw voorkomende: „Gaan wij na hoe deze fouten in de wereld kwamen, dan vinden wij den oorsprong vaak in de willekeur van afschrijvers, die wil l e n s e n w e t e n s verandering aanbrachten, maar ook vaak in vergissingen, die reeds in nog oudere

1) Handb. der kl. Alterthw. I, pag. 232: „Bei allen diesen Interpolationen ist bona fides, und nicht sowohl betrügerische Schlaueit als unfähige Einfalt; doch kann ja etwas auch mala fide interpoliert sein, in maiorem Dei gloriam, oder aus Sektenstreit, in der Kirche und in der Philosophie. Indes möchten derartige Fälschungen doch ausserordentlich selten sein, und nicht $\frac{1}{10000}$ der gesammten Interpolationen ausmachen.”